

«CURING» IDENTITIES (An essay concerning the normalization of gender)

Panopoulou, Stella

The purpose of this essay is to design the historical process of medicalization, stigmatization, and normalization of homosexuality through the psychiatric discourse of the 19th and 20th century, as well as its phenomenal 'exculpation' and replacement in the DSM by Gender Identity Disorder (GID), pathologizing, now, every gender identity different from the male-female cisgender dualistic model. The next part of the essay will draw parallels between the past of homosexuality and the future of gender identity, involving transgendered and intersex people and the ways that medicine and psychiatry formed and limited their lives, as well as that of every other sexuality that doesn't respond to the new dual model of heterosexuality/homosexuality, as for example asexuality, that is still classified as a disorder in the DSM. In its last part, the essay will be concluded with the brief presentation of Michel Foucault's sexuality theory and of Judith Butler's gender theory, in order to discover the ways in which the predominant models of sexuality and gender were constructed and efficiently absorbed, promoted and based by psychiatry, in order to establish certain social models.

«ΘΕΡΑΠΕΥΟΝΤΑΣ» ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ (Μια εργασία για την κανονικοποίηση της ομοφυλοφιλίας)

Πανοπούλου, Στέλλα

Ο ρόλος της ψυχιατρικής στον καθορισμό και στην κατασκευή των περισσότερων κοινωνικών δομών, σχέσεων και δεσμών, στην πειθάρχηση, στον στιγματισμό και στην κανονικοποίηση ατόμων, ομάδων, πρακτικών και ιδεών, ήταν σίγουρα αποφασιστικός κατά τη διάρκεια των τελευταίων αιώνων. Μια απ' τις πιο ενδιαφέρουσες επιδράσεις που είχε η ψυχιατρική, στην αντίληψη για τη σεξουαλικότητα, ήταν ο έλεγχος και η ταξινόμηση της μέσω του ορισμού, της λειτουργίας και της εξέλιξής της. Ένας από τους πιο καθοριστικούς συντελεστές της ιστορίας αυτής, ήταν το Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο των Ψυχικών Ασθενειών (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders -DSM) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Ένωσης (American Psychiatric Association), το οποίο συμπεριέλαβε τον όρο «ομοφυλοφιλία» για πρώτη φορά το 1952, καθιερώνοντας τον ρόλο του ιατρικού και ψυχιατρικού ελέγχου σε σεξουαλικές πρακτικές που δεν συμμορφώνονταν στο κυρίαρχο μοντέλο του ετερόφυλου γάμου και της αστικής οικογένειας και θεωρούνταν, έτσι, επικίνδυνες και απειλητικές για τις κοινωνικές δομές.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να σχεδιάσει την ιστορική πορεία της ιατροποίησης, στιγματοποίησης και κανονικοποίησης της ομοφυλοφιλίας μέσω του ψυχιατρικού διαλόγου του 19ου και του 20ου αιώνα, καθώς και την φαινομενική της «αθώωση» και αντικατάσταση στο DSM από τη Διαταραχή Ταυτότητας Φύλου (Gender Identity Disorder), παθολογικοποιώντας πια, κάθε ταυτότητα φύλου διαφορετική από το δυϊστικό ανδρικό-γυναικείο μοντέλο. Θα περιγραφεί το ιστορικό πλαίσιο των διαφορετικών ιατρικών, ψυχιατρικών και ψυχολογικών θεωριών, καθώς και οι διαφορετικές μορφές «θεραπείας μετατροπής» που στη συνέχεια αποδείχθηκαν ψευδο-επιστημονικές, βλαβερές και ιδιαίτερα ανεπιτυχείς. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα παρουσιαστεί ο παραλληλισμός ανάμεσα στο παρελθόν της ομοφυλοφιλίας και το μέλλον της ταυτότητας φύλου, περιλαμβάνοντας διεμφυλικά και διαφυλικά άτομα και τους τρόπους με τους οποίους η ιατρική και η ψυχιατρική διαμόρφωσε και περιόρισε τις ζωές τους, όπως και αυτές κάθε άλλης σεξουαλικότητας που δεν συμφωνεί με το νέο δυϊστικό μοντέλο ομοφυλοφιλίας/ετεροφυλοφιλίας, όπως για παράδειγμα της ασεξουαλικότητας, που εξακολουθεί να συμπεριλαμβάνεται ως διαταραχή στο DSM.

Στο τελευταίο μέρος, η εργασία θα καταλήξει με μια σύντομη παρουσίαση της θεωρίας της σεξουαλικότητας του Michel Foucault και της θεωρίας του φύλου της Judith Butler, με σκοπό να ανακαλύψουμε τους τρόπους με τους οποίους τα κυρίαρχα μοντέλα σεξουαλικότητας και φύλου κατασκευάστηκαν και αναπτύχθηκαν, απορροφήθηκαν και προωθήθηκαν αποτελεσματικά από την ψυχιατρική, με στόχο να εγχαθιδρύσουν συγκεκριμένα κοινωνικά πρότυπα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ |

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο η ψυχιατρική έχει επηρεάσει και διαμορφώσει τη σεξουαλικότητα των ανθρώπων, έχει παρέμβει στη δόμηση της ταυτότητάς τους κι έχει προσδιορίσει τον τρόπο με τον οποίο το φύλο τους δρα στην καθημερινότητα και την αυτονομία τους. Θα προηγηθεί μια ιστορική αναδρομή της παθολογικοποίησης, διάγνωσης και «θεραπείας» των διάφορων μορφών της σεξουαλικότητας και θα ακολουθήσει μια ανάλυση βάσει της σκέψης του Michel Foucault και της Judith Butler, η οποία θα εισάγει μια μικρή ιστορική μελέτη πάνω στο φύλο.

Στα μάτια πολλών ανθρώπων μια βόλτα με το μετρό είναι απόλυτα ασφαλής. Για τα περισσότερα ζευγάρια ένα ραντεβού είναι ένα ραντεβού και, σαν φινάλε ελληνικής ταινίας, ίσως κάποια στιγμή να καταλήξει στο γάμο, στην αποδοχή της άσωτης συζύγου, γιατί τελικά είναι έγκυος με το διάδοχο. Περπατούν με αυτοπεποίθηση στο πεζοδρόμιο, τα χέρια τους στις τσέπες ο ένας του άλλου και τα χείλια τους ενωμένα, γιατί πια τα πράγματα έχουν αλλιάξει. Ο Μεσαίωνας πέρασε, είναι ελεύθεροι να δείξουν την αγάπη τους, να σε υποχρεώσουν να κοιτάξεις, και αυτό τους αρκεί, γιατί δεν τους αφορούν άμεσα οι ομοφοβικές επιθέσεις στο δρόμο, οι έφηβοι που φεύγουν απ' το σπίτι τους, οι ξυλοδαρμοί διεμφυλικών και η απαγόρευση να αποκτήσουν ποτέ παιδί. Έχουν μάλλιστα και τη συνείδησή τους καθαρή, γιατί «έχουν ένα φίλο γκέι», ή «δεν έχουν πρόβλημα μ' αυτούς, αρκεί να μην προκαλούν». Είναι υγιείς

και ήταν πάντα, αυτό που δε γνωρίζουν όμως, είναι πάνω σε ποια «νόσο» χτίστηκε η πολιτικότητα της ταυτότητάς τους, ποιος έπρεπε να ασθενήσει και να αναρρώσει, για να μην παραβιάσουν αυτοί τους κανόνες της «φύσης».

Η ψυχιατρική ήταν από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες στη νοσηματοδότηση, οργάνωση και οριοθέτηση της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, επισημοποιώντας τελικά τα πορίσματά της, με την παθολογικοποίηση - ή μη - συγκεκριμένων μορφών της, στο Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο των Ψυχικών Διαταραχών (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Ένωσης (American Psychiatric Association). Ο όρος «ομοφυλοφιλία», όπως και η μοντέρνα ταυτότητα του ομοφυλόφιλου εισήχθη το 19ο αιώνα από την ψυχιατρική, όχι επειδή δεν υφίστατο μέχρι τότε, ως σεξουαλική προτίμηση και πρακτική, αλλά επειδή έπρεπε πια να δομηθούν ταυτότητες με συγκεκριμένα όρια και διακριτά χαρακτηριστικά, τα οποία η επιστήμη αναζήτησε μανιωδώς. Οι Βικτωριανοί ιατροί θεώρησαν πως είχαν ανακαλύψει κάτι μοναδικό και πρωτοφανές,¹ αναγνώρισαν την ανιδιοτελή ανάγκη να ξεπεράσουν τα όρια και να ασχοληθούν, κατά το Foucault, ακόμα και με το απεικονιστικό, το ανώμαλο, το ανήθικο.² Οτιδήποτε ξέφευγε από το κεντρικό μοντέλο του ετερόφυλου γάμου και της αστικής οικογένειας, κρίθηκε επικίνδυνο και απειλητικό για τις κοινωνικές σχέσεις και δομές, και χαρακτηρίστηκε ως αφύσικο και διεφθαρμένο. Το άτομο που παρουσίαζε τέτοιες τάσεις δεν χρειαζόταν μόνο άμεση θεραπεία για τη δική του σωματική και ψυχική εξυγίανση,

1. V. Rosario, «Rise and Fall of the Medical Model», *The Gay & Lesbian Review*, τχ. Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2012, σ. 39. 2. M. Foucault, *History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction*, μτφρ: R. Hurley, Νέα Υόρκη: Pantheon Books, 1976, σ. 24. 3. V. Rosario, ό.π.

αλλά και κοινωνικό και νομικό αποκλεισμό, για την ασφάλεια και προστασία του συνόλου του πληθυσμού από τις εγκληματικές και διαστροφικές του πράξεις.³ Τα σώματα έγιναν αντικείμενα ιατρικού, ψυχιατρικού και νομικού ελέγχου για τον περιορισμό των διαταραγμένων προσωπικοτήτων.

Η ονομασία αυτή και η ταυτοποίηση της ομοφυλοφιλίας, όπως παρατηρεί και ο Foucault, δημιούργησε ταυτόχρονα για τον ομοφυλόφιλο την υποτιθέμενη δυνατότητα να μιλήσει για τον εαυτό του, να ανήκει και να μετέχει σε μια κοινωνία που απαιτούσε την προσαρμογή του. Του έδωσε πρόσβαση στην ορολογία για να υπερασπιστεί μια κανονικότητα, η οποία κρίθηκε απαραίτητη για την επιβίωσή του, ως μη περιθωριοποιημένου (τουλάχιστον τυπικά).⁴ Πως, όμως, έφτασαν στο σημείο οι ομοφυλόφιλοι, οι λεσβίες, οι αμφιφυλόφιλοι/ες, οι διεμφυλικοί/ες, οι διαφυλικοί/ες και οι ασεξουαλικοί, να χρειάζεται να διεκδικήσουν αυτή την πολύτιμη κανονικότητα; Μέσω ποιας διαδικασίας αποδόθηκε στον ομοφυλόφιλο το στίγμα της ασθένειας, που τον περιθωριοποιούσε αυτόματα από την κοινωνία του «καλού», του «φυσικού», του «υγιούς»⁵;

3. V. Rosario, ό.π. **4.** T. Spargo. *Foucault and Queer Theory*. Κέμπριτζ: Icon Books, 1999, σ. 22.

5. J. Drescher, «Queer Diagnoses: Parallels and Contrasts in the History of Homosexuality, Gender Variance, and the *Diagnostic and Statistical Manual*», *Archives of Sexual Behavior*, τχ. 39, 2010, σ. 22.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ |

Στον δυτικό πολιτισμό του 19ου αιώνα, η δύναμη είχε περάσει βαθμιαία – ήδη, από τον 17ο αιώνα – από τον έλεγχο της θρησκείας, στον έλεγχο του αστικού κράτους⁶ και από το θεολογικό λόγο στον ψυχιατρικό.⁷ Εμφανίστηκαν ποικίλες θεωρίες, όπως αυτή του συγγραφέα και υπερασπιστή των δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων Κ.Η. Ulrichs (1825-1895) για τους άνδρες που γεννιούνται με γυναικείο πνεύμα παγιδευμένο στο σώμα τους,⁸ ταυτίζοντας έτσι σε ένα βαθμό την ομοφυλοφιλία με τη διεμφυλικότητα. Το 1868, ο δημοσιογράφος Κ.Μ. Kertbeny (1824-1882) έκανε για πρώτη φορά χρήση των όρων «ομοφυλοφιλία» και «ετεροφυλοφιλία», προσδίδοντας στο μοντέλο διπολικότητα. Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, οι ψυχίατροι αντιμετώπιζαν πλέον την ομοφυλοφιλία κυρίως ως παθολογική ασθένεια ή εκφυλιστικό σύμπτωμα κάποιας άλλης ψυχολογικής διαταραχής. Ο ψυχίατρος R. von Krafft-Ebing (1840-1902) στο κύριο έργο του *Psychopathia Sexualis*, το 1886, πραγματεύτηκε την παθολογική διάσταση της ομοφυλοφιλίας, καθώς την περιέγραψε ως μορφή εκφυλισμού.⁹ Υπήρχαν βέβαια και διαφορετικές θεωρίες, όπως του C.F.O. Westphal (1833-1890) για αντίστροφα σεξουαλικά αισθήματα και του Η. Ellis (1859-1939) που υποστήριξε ότι πρόκειται για φυσιολογική παραλλαγή της ανθρώπινης σεξουαλικότητας.¹⁰ Ο Freud προσπάθησε να αποδείξει ότι, η ομοφυλοφιλία δεν είναι ντροπή ούτε προτέρημα, δεν είναι όρος υποτιμητικός και σίγουρα δεν αποτελεί ασθένεια,¹¹ καθώς οι άνθρωποι γεννιούνται αμφιφυλόφιλοι και παρουσιάζουν ομοφυλοφιλικές τάσεις στα διάφορα στάδια της παιδικής σεξουαλικότητας.¹² Παρόλα αυτά, στην ψυχανάλυση του S. Rado (1890-1972) δεν έγιναν δεκτές θεωρίες περί έμφυτης αμφιφυλοφιλίας και τόνιστηκε η κανονικότητα της ετεροφυλοφιλίας.¹³

Τη δεκαετία 1920, η δυτική ιατρική ξεκίνησε τους πειραματισμούς για εχειρήσεις αλλαγής φύλου, με αποτέλεσμα τον ιδιαίτερο ερεθισμό της κοινής γνώμης σε σχέση με τη χειρουργική κατασκευή της έμφυτης ταυτότητας.¹⁴ Ταυτόχρονα, η ψυχανάλυση εισήγαγε μεθόδους ψυχαναλυτικής και ιατρικής «θεραπείας» της ομοφυλοφιλίας, που θεωρούνταν αποτελεσματικές. Τα συμπεράσματα εξήχθησαν δειγματοληπτικά, από ασθενείς που αναζητούσαν βοήθεια για να ξεπεράσουν την ομοφυλοφιλία τους ή άλλα ψυχικά προβλήματα, και από υγιείς ανθρώπους που προσείλκυαν οι σεξολόγοι.¹⁵ Η «Αναφορά του Kinsey» το 1948 έδειξε ότι υπήρχε ένας εξαιρετικά μεγάλος αριθμός ομοφυλοφίλων στην κοινωνία και ενέπνευσε τη δημιουργία ομάδων που υποστήριζαν το κίνημα. Ψυχίατροι και σεξολόγοι διαφώνησαν με την αναφορά, καθώς η σεξουαλικότητα δεν ήταν ορισμένη καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου.¹⁶

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της εμφάνισης της «κατάστασης έντονου άγχους» και του «ομοφυλοφιλικού πανικού»

6. Ό.π., σ. 6. 7. Β. Λέκκα, «Μορφές κανονικοποίησης της σεξουαλικότητας στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες: Μία κριτική ανάγνωση του Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders». Στο: *Επιστήμες, Τεχνολογία, Ιδεολογία, Κριτικές Προσεγγίσεις – Συλλογή Κειμένων*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 2014. 8. J. Drescher, ό.π., σ. 4. 9. Ό.π., σ. 22. 10. Ό.π. 11. Ό.π., σ. 7. 12. Ό.π., σ. 6. 13. Ό.π., σ. 13. 14. Ό.π., σ. 10. 15. Ό.π., σελ. 4. 16. V. Rosario, ό.π., σ. 41.

στο στρατό,¹⁷ το 1952, εκδόθηκε για πρώτη φορά το DSM, κατηγορία του οποίου ήταν οι «Διαταραχές Προσωπικότητας» και υποκατηγορία η «Κοινωνικοπαθητική διαταραχή της Προσωπικότητας». Ήταν η πρώτη επίσημη νομιμοποίηση της κοινωνικής παθολογικοποίησης ομάδων του πληθυσμού, που απείχαν από το κυρίαρχο μοντέλο σεξουαλικότητας της ετεροφυλοφιλικής οικογένειας, και δικαιολόγησε τον μετέπειτα έντονο κοινωνικό αποκλεισμό, που απαγόρευσε ακόμα και την είσοδο των ομοφυλοφίλων στις Η.Π.Α.¹⁸ Η ομοφυλοφιλία θεωρείτο πράγματι σημαντικό πρόβλημα της ψυχιατρικής, αν αναλογιστεί κανείς τη σύγκρουση των θεωριών, την επιμονή για θεραπεία και τις αντιδράσεις που ξεσήκωσε στους υποστηρικτές των δικαιωμάτων του κινήματος στα μετέπειτα χρόνια. Όπως είπε και ο Karpman, «τα προβλήματα της ψυχιατρικής δεν θα λυθούν μέχρι να λύσουμε το πρόβλημα της ομοφυλοφιλίας».¹⁹ Η έκδοση του DSM-II το 1968 δεν τον διέψευσε, καθώς ανακατέταξε την ομοφυλοφιλία στις σεξουαλικές παρεκκλίσεις. Το 1970, η επιστημονική έρευνα αναγκάστηκε να παρουσιάσει μια τυπικά μη-παθολογική προσέγγιση της ομοφυλοφιλίας (αν και ουσιαστικά η στάση πολλών ψυχιάτρων δεν έχει αλλάξει ακόμα και σήμερα), αφαιρώντας την από το DSM, ως απάντηση στο κίνημα της αντιψυχιατρικής και τον ακτιβισμό, με αποκορύφωμα/εκκίνηση τις εξεγέρσεις του Stonewall το 1969, και αντικαθιστώντας την με άλλες «παθήσεις», όπως τις «Διαταραχές της Ταυτότητας του Φύλου». Το 1971, οι διαδηλωτές και οι ακτιβιστές κατάφεραν να συμμετέχουν σε panels των συνεδριάσεων της APA, όπου εξήγησαν στους ψυχιάτρους τη βαρύτητα του κοινωνικού στίγματος, το οποίο ακολουθούσε τους LGBTQIA+ που θεωρούνταν ψυχικά ασθενείς. Εν τω μεταξύ, πολλοί ειδικοί οι οποίοι υποστήριζαν το κίνημα κατέβαλαν σημαντική προσπάθεια να απενοχοποιήσουν

τους ομοφυλοφίλους και να τους παρουσιάσουν ως φυσικά και βιολογικά φυσιολογικούς και ίσους.²⁰ Η θέση της APA ταρακουνήθηκε, με αποκορύφωμα την αμφισβήτηση στη συνεδρίαση του 1973, η οποία οδήγησε στη διαγραφή της ομοφυλοφιλίας απ' το DSM, και στη δήλωση της APA κατά των διακρίσεων των ομοφυλοφίλων σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής. Παρόλα αυτά, η APA διαχώρισε τη θέση της απ' όσους θεωρούσαν την ομοφυλοφιλία φυσιολογική.²¹ Όσον αφορά στην ταυτότητα του φύλου και στις εκφράσεις που την αφορούν, δεν συμπεριλήφθηκαν στο DSM. Ο όρος «transgender» (διεμφυλικός) είναι σχετικά καινούργιος και αναφέρεται στους ανθρώπους, που επιλέγουν φύλο διαφορετικό από αυτό, το οποίο αποδίδονται γεννητικά τους όργανα. Μια έρευνα της δεκαετίας του 1960 400 γιατρών, μεταξύ των οποίων ήταν ψυχίατροι, ουρολόγοι, γυναικολόγοι και γενικοί γιατροί, οδήγησε στα εξής αποτελέσματα: «8% θεωρούσε ότι τα διεμφυλικά άτομα έπασχαν από σοβαρές νευρώσεις και 15% από ψυχώσεις. Οι περισσότεροι ιατροί αντιτίθονταν στην επιθυμία για αλλαγή φύλου [...] ακόμα και όταν πιθανώς ο ασθενής να αυτοκτονούσε, αν του αρνιόταν η αλλαγή. Οι ιατροί αντιτίθονταν στη διαδικασία εξαιτίας νομικών, επαγγελματικών, και ηθικών και/ή θρησκευτικών λόγων»(Green).²² Αυτό το κλίμα επικρατούσε όταν εκδόθηκαν τα δύο πρώτα DSM, χωρίς αναφορά στη διάγνωση της Διαταραχής Ταυτότητας του Φύλου (Gender Identity Disorder). Ήταν το DSM-III (1980), στο οποίο οι περιγραφές θα γίνονταν λεπτομερείς, βασισμένες σε συμπτώματα και σε αποτελέσματα σύγχρονων μελετών, σχετικά με τη Διαταραχή της Ταυτότητας του Φύλου στα παιδιά και τη διεμφυλικότητα (transsexualism) σε εφήβους και ενήλικες. Το 1992 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας υιοθέτησε αυτές τις διαγνώσεις.²³ Τέλος το 1994, με τη νέα προσέγγιση της ομοφυλοφιλίας, η APA έκρινε τις θεραπείες της ως άχρηστες και βλαβερές, και πολλές απ' αυτές απαγορεύτηκαν. Στη μοντέρνα

17. J. Drescher, ό.π., σ. 22. 18. Β. Λέκκα, ό.π., σ. 5. 19. J. Drescher, ό.π., σ. 7. 20. V. Rosario, ό.π., σ. 41. 21. J. Drescher, ό.π., σ. 8-9. 22. Ό.π., σ. 10. 23. Ό.π., σ. 11-13.

ιστορία της ομοφυλοφιλικής ταυτότητας, οι τύποι των διαγνώσεων χωρίζονται στη φυσιολογική παραλληλία, την παθολογία και την ανωριμότητα.²⁴ Αυτό που παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον, παρόλα αυτά, είναι το γεγονός ότι το στίγμα της ψυχικής ασθένειας και ο πατερναλισμός με σκοπό την «ίαση» του ατόμου και την εξυγίανση της κοινωνίας, έγιναν, σε πολλές περιπτώσεις, αποδεκτά από τους ίδιους τους ομοφυλόφιλους, καθώς αποτελούσαν αναμφισβήτητα μια εναλλακτική στο θρησκευτικό μοντέλο που τους απειλούσε και τους καταπίεζε μέχρι τότε.²⁵ Η αναγνώριση της ύπαρξής τους, ακόμα και μέσω της παθολογικοποίησης της ταυτότητάς τους, μπορούσε να ανοίξει το δρόμο για την αποδοχή από την κοινωνία, την κανονικοποίηση και την ένταξη μέσα σ' αυτήν.²⁶ Συχνά, μάλιστα κατέφευγαν σε μεθόδους, όπως την αναφορά σε ιστορικά ή διάσημα πρόσωπα με κύρος, για να δείξουν όχι μόνο πως υπάρχουν, αλλά και πως μπορούν να γίνουν επιτυχημένοι, να γίνουν «κάποιοι». Όπως έγραψε και ο Vito Rus-

so το 1981 περί της αντιπροσώπευσης στα ΜΜΕ: «Τουλάχιστον ανήκω σε μια κατηγορία».²⁷ Συνεπώς, είναι απαραίτητη η κατανόηση της διαδικασίας, μέσω της οποίας νοηματοδοτήθηκε ψυχιατρικά και κοινωνικά η διάγνωση και προσπάθεια θεραπείας της ομοφυλοφιλίας. Πρόκειται για μια αλυσίδα πολιτισμικών, πολιτικών και θρησκευτικών νορμών και επιταγών,²⁸ οι οποίες σωματοποιούν μια κοινωνική ταυτότητα και ανάγουν σ' αυτήν το είδωλο του ατόμου, καθορίζοντας, ελευθερώνοντας, ή περιορίζοντάς το. Ο Foucault αναφέρεται σε μια «ανατομικο-πολιτική» πειθάρχηση του ανθρώπινου σώματος και σε έναν «βιο-πολιτικό» έλεγχο του πληθυσμού, απέναντι και από τη νέα κοινωνική εξουσία που αποτελεί πλέον η ψυχιατρική και η ψυχανάληψη.²⁹ Πώς, λοιπόν, δικαιολογήθηκε αυτή η κοινωνική φίμωση και η βιολογική νάρκωση του LGBT-QIA+ ατόμου, και πώς παρουσιάστηκε ως μορφή θεραπείας;

24. Ό.π., σ. 5. **25.** Ό.π., σ. 15. **26.** Ό.π., σ. 18. **27.** A. Hoffman, «Do tell: Recovering GLBT History», *The Gay & Lesbian Review*, τ.χ. Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2013, σ. 2. **28.** J. Drescher, ό.π., σ. 6. **29.** M. Foucault, ό.π.

ΜΟΡΦΕΣ «ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ» |

Οι θεραπείες «μετατροπής» που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα ποικίλουν σημαντικά. Μεγάλος αριθμός ατόμων υποβλήθηκαν σε αυτές χωρίς τη θέλησή τους, μετά από προτροπή της οικογένειάς τους ή των γιατρών τους, συχνά χωρίς τη δυνατότητα να εγκαταλείψουν τις αντίστοιχες ψυχιατρικές εγκαταστάσεις. Η δεκαετία του 1940 σηματοδεύτηκε από τη φρίκη των λοβοτομών. Η μέθοδος αυτή εισήχθη από τον Α.Ε. Moniz το 1935, για την οποία κέρδισε και το Βραβείο Nobel Ιατρικής το 1949.³⁰ Πρωτεργάτης των λοβοτομών στις Η.Π.Α. ήταν ο χειρουργός W. Freeman, που πραγματοποίησε, μεταξύ άλλων, τη λοβοτομή της αδερφής του Προέδρου Kennedy για να θεραπεύσει την κυκλοθυμία και την περιστασιακή επιθετικότητα της. Πέρασε την υπόλοιπη ζωή της με πολύ σοβαρά προβλήματα, μαζί με τους πρότερα υγιείς ομοφυλόφιλους που είχαν υποστεί λοβοτομή, στην κλινική του Freeman. Το 1952, η εμφάνιση ενός νέου φαρμάκου, της χλωροπρομαζίνης (Largactil), σηματοδότησε την αφετηρία των ψυχοφαρμάκων, αυτής της «χημικής λοβοτομής», που ξεπέρασε τη φήμη της λοβοτομής και την αντικατέστησε.³¹

Άλλες, συχνά ψευδο-επιστημονικές, μέθοδοι «θεραπείας» που ποτέ δεν αποδείχτηκαν από τα αποτελέσματά τους επιτυχημένες, ήταν οι ορμονοθεραπείες, τα ηλεκτροσόκ, ακόμα και ο ακρωτηριασμός της χημικής ή ολικής στείρωσης, και της αφαίρεσης των ωοθηκών. Οι θεραπείες μετατροπής και αποστροφής του συμπεριφορισμού (προτείνοντας ακόμα και συσκευές για οικιακή χρήση)³¹ στόχευαν στη σύνδεση της αντίδρασης σε ερεθίσματα πορνογραφικής φύσης, με μια δυσάρεστη συνέπεια, όπως το ηλεκτρικό σοκ κατευθείαν στα γεννητικά όργανα του αρσενικού ατόμου.³² Έντονες αντιδράσεις υπήρξαν από τη μεριά

του LGBTQIA+ ακτιβισμού, παρουσιάζοντας τις θεραπείες ως φρικτά βασανιστήρια. Συχνή ήταν η συνεργασία με θρησκευτικές ομάδες (όπως αυτή της NARTH-Εθνικού Οργανισμού για Έρευνα & Θεραπεία της Ομοφυλοφιλίας), με χαρακτηριστικό σύνθημα «ξορκίστε την ομοφυλοφιλία» (pray the gay away).³¹

Σήμερα, οι θεραπείες αυτές θεωρούνται παράνομες στις περισσότερες χώρες, αφού η APA έχει αφαιρέσει την ομοφυλοφιλία από το DSM και έχει αποδειχθεί η επικινδυνότητά τους. Τίποτα όμως δεν θα είχε επιτευχθεί χωρίς τη συμβολή του ακτιβισμού.

30. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/medicine/laureates/1949/moniz-speech.html (29/11/2014).

31. Shock the gay away – Jamie Scot http://www.huffingtonpost.com/jamie-scot/shock-the-gay-away-secrets-of-early-gay-aversion-therapy-revealed_b_3497435.html (28/8/2013). **32.** V. Rosario, ό.π..

ΑΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ |

Μπορεί η ομοφυλοφιλία και η αμφιφυλοφιλία να μην αποτελούν πια μέρος του DSM, η ασεξουαλικότητα όμως, εξακολουθεί να νοσηματοδοτείται σε μεγάλο βαθμό ως ψυχική διαταραχή, παρόλο τον αυξανόμενο αριθμό ατόμων που αυτοπροσδιορίζονται με την ταυτότητα της ασεξουαλικότητας. Το DSM-III του 1980 συγκατάληξε ως διαταραχή την Ανεσταθμμένη Σεξουαλική Επιθυμία (Inhibited Sexual Desire – ISD). Η έλλειψη σεξουαλικού ενδιαφέροντος μετονομάστηκε το 1987 σε Διαταραχή Υπενεργούς Σεξουαλικής Επιθυμίας. Στο DSM-IV, για να χαρακτηριστεί διαταραχή, τέθηκε η προϋπόθεση να προκαλεί σημειωμένη θλίψη ή δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις.³³ Πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν, ότι η μειωμένη σεξουαλική επιθυμία ενδέχεται να σηματοδοτεί άλλες ψυχολογικές ή σωματικές ασθένειες, αλλά σίγουρα δεν είναι πάντα συνδεδεμένη με παθολογικά αίτια.³⁴ Για την ασεξουαλικότητα έχει πραγματοποιηθεί ιδιαίτερα περιορισμένη έρευνα,³⁵ αλλά παρόλα αυτά εξακολουθεί έως και σήμερα να παθολογικοποιείται και να εκφράζεται σαν έλλειψη.³⁶

Η χρήση της έννοιας των σεξουαλικών δυσλειτουργιών για την περιγραφή/συσχέτιση της ασεξουαλικότητας κρίνεται προβληματική, καθώς υπονοεί μια ομογενή, έμφυτη κατανόηση της επιθυμίας,³⁷ και εισάγει μια νέα μορφή δυσισμού, αυτή της ετεροφυλοφιλίας και της τυπικά απενοχοποιημένης ομοφυλοφιλίας, αποκλείοντας κάθε άλλη μορφή σεξουαλικότητας.

Η αδυναμία αποδοχής και νομιμοποίησης της μειωμένης επιθυμίας ως έγκυρης σεξουαλικότητας οργανώνει νέες σχέσεις εξουσίας, καταπιέζει, ελέγχει και επιχειρεί να θεραπεύσει μια νέα ομάδα ανθρώπων.³⁸

Η κοινότητα των ασεξουαλικών ατόμων αποκλείεται συχνά ακόμα και από τον gay ακτιβισμό και βρίσκεται αποκλεισμένη από κάθε είδους αναγνώριση της υπόστασής της. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν είναι σημαντικές, καθώς η ασεξουαλική ταυτότητα αρνείται να συμμορφωθεί σε μια κοινωνία που χρησιμοποιεί, οργανώνεται, προβάλλει και αυτοεπιβεβαιώνεται εξ ολοκλήρου πάνω στο σεξ, και νοσηματοδοτείται ως μη παραγωγική, επομένως και περιθωριακή, προβληματική για το σύνολο. Το μέλλον της ασεξουαλικότητας και της σχέσης της με την ψυχιατρική είναι ακόμα άγνωστο, παρόλο που, ακόμα και στην περίπτωση αφαίρεσης απ' το APA, είναι αμφίβολο αν η κανονικοποίηση μέσω της ψυχιατρικής και απέναντι σε αυτήν, θα μπορέσει να αποδομήσει το μοντέλο της «φυσιολογικής σεξουαλικότητας» η οποία μέχρι τώρα απαιτούσε την αιτιολόγηση της ύπαρξής της με ένα βαθμό σεξουαλικού ενδιαφέροντος.

33. Asexual explorations, <http://www.asexualexplorations.net/home/HSDD.html> (2009)

34. <http://dspace.brunel.ac.uk/bitstream/2438/4762/1/Fulltext.pdf> Asexuality: Classification and Characterization, 4

35. <http://dspace.brunel.ac.uk/bitstream/2438/4762/1/Fulltext.pdf> Asexuality: Classification and Characterization, 5

36. K. J. Cerankowski & M. Milks (επιμ.), *Asexualities: Feminist and Queer Perspectives*, Λοδβίνο και Νέα Υόρκη: Routledge, 2014, σ. 16. **37.** Ό.π., σ. 22. **38.** A. Hoffman, ό.π., σ. 2.

Ο FOUCAULT ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ |

Κατά τον Michel Foucault, η στάση των ανθρώπων του 20ού αιώνα απέναντι στη σεξουαλικότητα και τις διάφορες εκφάνσεις της, παρουσιάζει σημαντικές αναλογίες, αλλά και αντιφάσεις, με τον πουριτανισμό και την υποκρισία που συνδυάζεται με την αναφορά στη Βικτωριανή εποχή, όπου ο οίκος ανοχής και το ψυχιατρικό νοσοκομείο ήταν οι μοναδικοί χώροι ανεκτικότητας.³⁹ Παρόλα αυτά, συνεχίζει, οι Βικτωριανοί όχι μόνο είχαν άνεση, αλλά και επιδίωκαν να αναφέρονται στο σεξ, έχοντας αναπτύξει τη *scientia sexualis*, μια «επιστήμη» των δυτικών κοινωνιών για τη μελέτη της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, η οποία αντιτιθόταν στην *ars erotica* των ανατολικών κοινωνιών. Η σεξουαλικότητα αποκτούσε τη σημασία της μέσω σχέσεων εξουσίας που οριοθετούσαν τη ζωή των ανθρώπων και καθόριζαν τη θέση και το ρόλο τους στο κοινωνικό σύνολο. Για τον Foucault, η εξουσία είναι ένα σύμπλεγμα περίπλοκων σχέσεων και δεν κατανοείται ως έμφυτη σε συγκεκριμένα άτομα, τάξεις ή ομάδες ανθρώπων.⁴⁰ Το σεξ λειτούργησε ρυθμιστικά στη ζωή των ανθρώπων και διαμόρφωσε την ταυτότητά τους περισσότερο απ' όσο απάντησε σ' αυτήν. Ο 19ος αιώνας ήταν η εποχή της ρύθμισης του πληθυσμού και πειθάρχησης των ατόμων και της ομοιομορφίας τους με το σύνολο και τις επιβληθείσες νόρμες. Χαρακτηριστικά που ενδιέφεραν ήταν οι δείκτες γεννήσεων και θανάτων, το προσδόκιμο επιβίωσης, κ.λπ. Το σεξ έλαβε, λοιπόν, τον κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα του ελέγχου της διατήρησης της κοινωνικής συνοχής και της παραγωγής μέσα σ' αυτήν, μέσω της εκπαίδευσης, των οικονομικών και της ιατρικής.⁴¹ Ο έλεγχος της σεξουαλικότητας ήταν, κατά τον

Foucault, πιο συστηματικός όταν απευθυνόταν στις ασθενέστερες κοινωνικά τάξεις.⁴² Γι' αυτό και θεώρησε υποκριτικό τον κομφορμισμό τους στην κυρίαρχη ιδεολογία⁴³ της αστικής τάξης, η οποία δεν προσπαθούσε να αποδυναμώσει τη σημασία του σεξ, αλλά αντίθετα να θεμελιώσει, μέσω αυτής, μια τάξη ανθρώπων και πραγμάτων με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά υγείας, συνθηκών και καταγωγής.⁴⁴ Το δικαίωμα ζωής και θανάτου του ηγεμόνα πάνω στους υπηκόους του από το δίκτυο εξουσίας, με σκοπό να ορίζει και να ελέγχει τον τρόπο, τις συνθήκες και τις καταστάσεις της ζωής τους.⁴⁵

Τον έλεγχο αυτό ανέλαβε, μεταξύ 18ου και 19ου αιώνα, η ιατρική και η ψυχιατρική, αναζητώντας με υπερβάλλοντα ζήλο αιτιολογίες για κάθε συμπεριφορά που φαινόταν να αποκλίνει από τη σεξουαλικότητα της ετερόφυλης ένωσης και του μοντέλου της αστικής οικογένειας, παθολογικοποιώντας την επιθυμία και εγκληματοποιώντας οποιαδήποτε αντίθεση με τους νόμους της φύσης, οι οποίοι δομούσαν παράλληλα με αυτούς της κοινωνίας. Οι διαδικασίες βιολογικής αιτιολόγησης της σεξουαλικότητας και η επέκτασή τους σε επιστημονικό ρατσισμό, μεταφράζονται σε σημερινά δεδομένα, διατηρώντας την ανατομική αναγκαιότητα του 19ου αιώνα.⁴⁶ Ένα παράδειγμα των πρώιμων εκείνων συμπερασμάτων, ήταν η σύνδεση της μεγάλης, εμφανούς κλειτορίδας με τη λεσβιακή σεξουαλικότητα,⁴⁷ ή ακόμα και η ομοφυλοφιλία ή άλλου είδους διαστροφές, με ό, τι αποκαλείτο τότε ερμαφροδιτισμός. Καθίσταται, δηλαδή, ξεκάθαρη η σύνδεση της ανατομικής διαφορετικότητας απ' το συνηθισμένο, ενός χαρακτηριστικού του φύλου (βλ. παρακάτω),

39. M. Foucault, ό.π., σ. 4. 40. T. Spargo, ό.π., σ. 16. 41. M. Foucault, ό.π., σ. 25-26. 42. Ό.π., σ. 120.

43. Ό.π., σ. 128. 44. Ό.π., σ. 123. 45. Ό.π., σ. 135. 46. <http://dspace.brunel.ac.uk/bitstream/2438/4762/1/Fulltext.pdf> Asexuality: Classification and Characterization, 5. 47. G.E. Haggerty & M. McGarry (επιμ.), *A Companion to Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Studies*, Οξφόρδη: Blackwell, 2007, σ. 131.

με τη σεξουαλική και ηθική διαστροφή. Η σεξουαλικότητα αποτέλεσε, λοιπόν, μια ταυτότητα κατασκευασμένη με κοινωνικούς όρους και εργαλεία. Όταν στα εργαλεία συστήθηκαν και αυτά της διάγνωσης, ό, τι θεωρείτο σεξουαλική διαστροφή δεν καταδικαζόταν πια ως ολότελα κοινωνική πράξη, αλλά ως ασθένεια που χαρακτήριζε το σώμα του ατόμου.⁴⁸ Ο νόμος και η ιατρική κλήθηκαν να καταπιέσουν και να τιμωρήσουν κάθε είδους διαστροφή με σκοπό να εξασφαλίσουν τη συνοχή και την παραγωγικότητα του πληθυσμού,⁴⁹ αλλά και να διαχωρίσουν το «φυσιολογικό» του μέρος από αυτό το νέο «αφύσικο/παθολογικό», το «υγιές» απ' το «άρρωστο», το «καθαρό» απ' το βρώμικο. Ο Foucault υποστηρίζει ότι η κομβική μορφή εξουσίας στον έλεγχο των ατόμων είναι η διαδικασία της εξομολόγησης. Ο 19ος αιώνας με την εμφάνιση της ιατρικής, μετέφερε το ρόλο του εξομολογητή στον ψυχίατρο και στον ψυχαναλυτή, μετατρέποντας το σεξ σε διαδικασία λεκτικής περιγραφής κάθε σεξουαλικής ιδιαιτερότητας από το άτομο που την παρουσίαζε.⁵⁰ Προσθέτει, όμως, πως η διαδικασία αυτή έδωσε στους ομοφυλοφίλους τα εργαλεία και τη φωνή για να μιλήσουν για τον εαυτό τους, να επιδιώξουν την κανονικοποίηση και τη νομιμοποίησή τους στην κοινωνία, αντιτασσόμενοι σε όσους αναφέρονταν σ' αυτούς για λογαριασμό τους ως αντικείμενα μελέτης.⁵¹ Έτσι λοιπόν, γίνεται κατανοητή η διαδικασία δόμησης της ετεροκανονικότητας, ως μοντέλο της κοινωνικά αποδεκτής σεξουαλικότητας. Η καθιέρωσή της απαντά στις πολιτικές ανάγκες μιας κοινωνίας παραγωγικής σε όλα τα επίπεδα. Παρόλα αυτά, ό,τι στην αρχή φαίνεται εύλογο και αναμενόμενο, η βιολογική δηλαδή αιτιολόγηση της αναπαραγωγής, ανατρέπεται από το Foucault ο οποίος υποστηρίζει ότι η ίδια η σεξουαλικότητα αποτελεί κοινωνική κατασκευή με συνιστώσες πολύ πιο σύνθετες από την απλή ανάπτυξη μιας βιολογικής διαδικασίας.⁵² Αν εφαρμόσει κανείς

τη θεωρία της συμπληρωματικότητας του Derrida, θα κατανοήσει ότι η ετεροφυλοφιλία (ως έννοια/χαρακτηρισμός και όχι ως σεξουαλική ταυτότητα) υποστασιοποιείται ως συμπλήρωμα του αντίθετού της, της έννοιας της ομοφυλοφιλίας⁵³ που εμφανίζεται το 19ο αιώνα. Οι δύο έννοιες δεν έχουν νόημα μόνες τους, αλλά στηρίζονται σ' αυτήν την αντίθεση και είναι αλληλοεξαρτώμενες και ανταγωνιστικές, όπως άλλα δίπολα, χαρακτηριστικά για κάθε κουλτούρα: αρσενικό/θηλυκό, λογική/συναίσθημα, δύναμη/αδυναμία, ενεργητικό/παθητικό κ.λπ.⁵⁴ Η μελέτη των διπόλων αυτών, η ανισομέρεια και αλληλεξάρτηση των άκρων τους, αλλά και η διαγραφή οποιασδήποτε ενδιάμεσης ή εξωτερικής κατάστασης, οδηγεί τη συζήτηση στο ζήτημα του δυϊσμού και του φάσματος των φύλων. Μπορούμε, δηλαδή, να δούμε την αναλογία του αποκλεισμού και της ενσυνείδητης διαγραφής της ασεξουαλικότητας (και πολύ συχνά της αμφι/παν-σεξουαλικότητας) από το φάσμα του διπόλου ετεροσεξουαλικότητα/ομοσεξουαλικότητα να αντικατοπτρίζεται στην επιδίωξη της κανονικοποίησης του ανθρώπινου φύλου σε ένα δυϊκό φάσμα που προσδιορίζεται με συγκεκριμένα, βιολογικά και κοινωνικά, χαρακτηριστικά.

48. T. Spargo, ό.π., σ. 19. **49.** M. Foucault, ό.π., σ. 36-37. **50.** Ό.π., σ. 61. **51.** T. Spargo, ό.π., σ. 22. **52.** J. Drescher, ό.π., σ. 45. **53.** T. Spargo, ό.π., σ. 45. **54.** Ό.π., σ. 46.

ΦΥΛΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΑ: ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΝΟΡΜΕΣ |

Είναι, έτσι, ξεκάθαρο πως το φύλο λειτούργησε καθοριστικά στην αποτύπωση της ετεροκανονικότητας στην κοινωνία, ταξινομώντας τα σώματα σε ζευγάρια.⁵⁵ Το κοινωνικό φύλο δομείται μέσα από μια σχέση ταύτισης και αλληλεξάρτησης με τις επικρατούσες κοινωνικές νόρμες, οι οποίες ορίζουν το βαθμό στον οποίον ένας άνθρωπος είναι άνθρωπος και η ζωή του είναι βιώσιμη.⁵⁶ Κατά την Judith Butler, η νόρμα δεν είναι το ίδιο πράγμα με έναν κανόνα ή ένα νόμο, αλλά λειτουργεί εν μέσω και παράλληλα με κοινωνικές πρακτικές ως το υπονοούμενο πρότυπο κανονικότητας. Το φύλο ως νόρμα επιτελείται, εμπλέκεται και συμμετέχει σε κάθε κοινωνικό παράγοντα, στηριζόμενο σε μια υπονοούμενη λογική μέσω της οποίας η εξουσία χαρακτηρίζει τα αντικείμενά της.⁵⁷ Ο Ewald παρατηρεί ότι η νόρμα μετρά, οριοθετεί και ταυτόχρονα εξαιρεί, δημιουργώντας συγκρισιμότητα των αντικειμένων.⁵⁸ Τα άτομα ελέγχονται και ορίζονται, λοιπόν, από το φύλο τους, η κάθε τους άποψη, συνήθεια ή πράξη χαρακτηρίζεται απ' αυτό,⁵⁹ καθώς προσδιορίζει την ανθρώπινη διάσταση και ταυτότητα.⁶⁰ Η Butler δεν αρνείται τον ορισμό στον οποίο υπόκειται, αλλά αναγνωρίζει ότι ορίζεται από μια κοινωνική κατάσταση, την οποία ποτέ δεν επέλεξε. Χρειάζεται την αναγνωρισιμότητα που αυτός ο ορισμός της προσδίδει, αλλά επιθυμεί να αναδιοργανώσει τους όρους και τα χαρακτηριστικά του. Σ' αυτό το σημείο, αναφέρεται στην επιρροή της «Νέας Πολιτικής του Φύλου», της κοινωνικής, δηλαδή, προσέγγισης που συνδυάζει τα κινήματα της διεμφυλικότητας (εδώ transgender, transsexuality και intersex) και τον τρόπο που σχετίζονται με τη φεμινιστική και την ομοφυλοφιλική (ευρύτερα,

queer) θεωρία.⁶¹

Ιστορικά, η προσέγγιση του φύλου σημαδεύτηκε, μεταξύ άλλων, από τις θεωρίες του Money για την ανάπτυξη της έμφυλης ταυτότητας το 1950, από μελέτες intersex παιδιών και της «κανονικοποίησής» τους σε αλληλεπίδραση με εξωγενείς παράγοντες, καθώς και για τον «έμφυλο ρόλο» ο οποίος τους αποδόθηκε, τον τρόπο με τον οποίο τον προσέγγισαν στη μετέπειτα ζωή τους άτομα intersex και trans, και την αντιπαραβολή του φύλου με τη σεξουαλικότητα.⁶² Ο γιατρός Harry Benjamin προσπάθησε να ευαισθητοποιήσει σχετικά με τη διεμφυλικότητα, ενδυναμώνοντας τον όρο «διεμφυλικός» και προσφέροντας ορμονοθεραπεία σε μια περίοδο όπου η ιατρική και η ψυχιατρική κοινότητα αντιμετώπιζε τους διεμφυλικούς σαν μπερδεμένους, αποπροσανατολισμένους ομοφυλόφιλους, τραβεστί ή σχιζοφρενείς.⁶³ Υποστηρίχθηκε η παθολογική αιτιολογία της διεμφυλικότητας και αναζητήθηκαν θεραπείες, θέτοντας έτσι τα θεμέλια για την παθολογικοποίηση της έμφυλης ταυτότητας. Σε πολλές κουλτούρες γινόταν σύγχυση μεταξύ ομοφυλοφιλίας και διεμφυλικής ταυτότητας, αλλά σήμερα η σεξουαλικότητα και το φύλο είναι δύο έννοιες διαφορετικές.⁶⁴ Το DSM-IV (1994) περιέλαβε τη δυσφορία του φύλου ως Διαταραχή της Ταυτότητας του Φύλου (Gender Identity Disorder – GID), παράγοντας ένα μοντέλο συνοχής της έμφυλης ζωής και καθιστώντας τη διάγνωση απαραίτητο βήμα για την υποστήριξη των ατόμων.⁶⁵

Διεμφυλικό (transgender) είναι το άτομο το οποίο αυτοπροσδιορίζεται ως διαφορετικού φύλου από αυτό που του αποδόθηκε στη γέννησή του, και ενδέχεται (αλλά δεν είναι απαραίτητο) να

55. G.E. Haggerty & M. McGarry, ό.π., σ. 217. 56. J. Butler, *Undoing Gender*, Νέα Υόρκη και Λονδίνο: Routledge, 2004, σ. 39. 57. Ό.π., σ. 43. 58. Ό.π., σ. 50. 59. J. Drescher, ό.π., σ. 4. 60. J. Butler, ό.π., σ. 58. 61. Ό.π., σ. 3-4. 62. J. Drescher, ό.π., σ. 11. 63. Ό.π., σ. 12. 64. Ό.π., σ. 4. 65. J. Butler, ό.π., σ. 75.

έχει υποστεί ορμονοθεραπεία ή εγχειρήσεις διόρθωσης φύλου. Ένα διεμφυλικό άτομο μπορεί να προσδιορίζεται ως άνδρας, γυναίκα ή τίποτα απ' τα δύο, εντοπίζοντας την ταυτότητα φύλου του εντός ή εκτός ενός φάσματος.

Η παθολογικοποίηση κρίθηκε αναγκαία για τη διαδικασία κανονικοποίησης, και πολλὰ διεμφυλικά άτομα την αναζήτησαν και την επιδίωξαν, γιατί ήταν (και είναι) η μόνη διέξοδος που θα τους εξασφάλιζε την αλλαγή φύλου. Υπάρχουν σήμερα οι trans, οι οποίοι επιδιώκουν τη διαγραφή της διεμφυλικότητας από το DSM και μαζί και του στίγματος της μη κανονικότητας το οποίο επιφέρει, αλλά υπάρχουν και αυτοί που θέλουν να διατηρήσουν τη διάγνωση, τη βεβαίωση της κατάστασης που απαιτεί και διευκολύνει την πρόσβαση σε αλλαγή.⁶⁶ Αποτελεί, λοιπόν, μονόδρομο το γεγονός ότι η ψυχιατρική διάγνωση είναι η διέξοδος για τα ίδια άτομα τα οποία καταπιέζει.⁶⁷ Πώς, λοιπόν, ορίζεται η αυτονομία; Η αναζήτηση της ταυτότητας που αντιπροσωπεύει και χαρακτηρίζει ένα άτομο, η επιδίωξη της απόκτησης του σώματος το οποίο θα το καταστήσει αυτόνομο, εξαρτάται με τρόπο αντιφατικό από την υποστήριξη κοινωνικών φορέων, και βασίζεται σε προϋπάρχουσες, κατασκευασμένες νόρμες που στοχεύουν, μέσω της αλλαγής, στην κανονικοποίηση του σώματος.⁶⁸

66. Ό.π., σ. 75. **67.** J. Drescher, ό.π., σ. 19. **68.** Ό.π., σ. 7.

ΔΙΑΦΥΛΙΚΑ ΑΤΟΜΑ |

Μια ακόμη ομάδα ανθρώπων, των οποίων η ζωή έχει επηρεαστεί σημαντικά από την ψυχιατρική και τις μεθόδους της, και για τους οποίους η κοινωνία δεν πληροφορείται επαρκώς, είναι τα διαφυλικά (intersex) άτομα, δηλαδή τα άτομα που γεννιούνται με ασαφή ως προς το φύλο τους γεννητικά όργανα. Τα βρέφη που γεννιούνται με τέτοια πάθηση αγγίζουν σε πολλές περιπτώσεις μέχρι και το 2% των γεννήσεων (0,1-0,2% για πιο σοβαρές περιπτώσεις όπου συζητιέται η πιθανότητα εγχειρήσεως). Η σύγκριση είναι εντυπωσιακή σε σχέση με το ενδεικτικό 0,7% γεννήσεων βρεφών με διαβήτη στις Η.Π.Α. το 2004.⁶⁹

Μια μικρή ιστορική αναδρομή στην πάθηση που, για σχεδόν δύο χιλιάδες χρόνια άκουγε στο όνομα ερμαφροδιτισμός, δείχνει τα εξής: η ιατρική παρατηρούσε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αντίστοιχες περιπτώσεις από την κλασική εποχή, καθώς επρόκειτο για ένα φαινόμενο που υποσχόταν απαντήσεις σε πολλές πλευρές της επιστήμης. Αν έπρεπε να χωρίσουμε την ιστορία του ερμαφροδιτισμού σε πέντε βασικές προσεγγίσεις, αυτές θα ήταν:

Εξωτερική γεννητική ανατομία (κλασική Αρχαιότητα – 19ος αιώνας) [Α. ισορροπία σεξουαλικών ουσιών, Ιπποκράτης, Γαληνός. Β. αντίθεση σεξουαλικών ουσιών, Αριστοτέλης]

Έμφυλη συμπεριφορά συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής ταυτότητας (18ος-19ος αιώνας)

Γοναδική ιστολογία (19ος αιώνας)

Γενετική (20ός αιώνας)

«Άριστο φύλο» (1950s)

Από την κλασική εποχή και μετά, ο ερμαφροδιτισμός θεωρείτο συνυφασμένος με την τερατολογία, καθώς γινόταν λόγος

για τερατουργήματα και θαύματα της φύσης. Κατά την Βικτωριανή εποχή, έγινε έντονη προσπάθεια να εντοπιστεί το «αληθινό» φύλο του ασθενή, σύμφωνα με την νέο-αριστοτελική θεωρία των ψευτοερμαφρόδιδτων. Είναι αξιοσημείωτο πως η μελέτη αυτή συχνά βασιζόταν στην παρατήρηση της εξωτερικής συμπεριφοράς των ατόμων, και συχνά της σεξουαλικότητάς του και του φύλου του ερωτικού του συντρόφου.⁷⁰

Στη Δύση, μεγάλος αριθμός intersex βρεφών έχει υποβληθεί σε εγχειρήσεις γεννητικών οργάνων με σκοπό αυτά να ανταποκρίνονται είτε στο ανδρικό είτε στο γυναικείο φύλο⁷¹ - πολύ συχνά χωρίς τη συγκατάθεση των ίδιων των παιδιών,⁷² είτε λόγω του βρεφικού της ηλικίας, είτε λόγω μιας γενικότερης μυστικότητας με την οποία τα ίδια τα παιδιά αντιμετωπίζονται⁷³ όσο μεγαλώνουν, αποκλειόμενα απ' την αλήθεια της γέννησής τους και υποβαλλόμενα σε συνεχείς ανατομικές και βιολογικές εξετάσεις, εγχειρήσεις, ορμονοθεραπείες και ψυχοθεραπείες. Σε πολλές περιπτώσεις, η αναγκαιότητα της επέμβασης για λόγους υγείας είναι ιδιαίτερα αμφίβολη⁷⁴ και το φύλο που τους αποδίδεται είναι διαφορετικό από αυτό με το οποίο γεννήθηκαν και τα παιδιά καλούνται να υιοθετήσουν αυτήν τη νέα ταυτότητα και να προσαρμοστούν στην κοινωνικά ορισμένη ζωή του φύλου αυτού, υιοθετώντας αντίστοιχες προτιμήσεις, συνήθειες και τρόπους συμπεριφοράς. Σκοπός είναι η «φυσιολογική» ένταξη και κανονικοποίηση σε μια δυιστική έμφυλη κοινωνία, με τη βοήθεια μιας μονοδιάστατης ταυτότητας, την οποία τα άτομα δεν έχουν διαλέξει. Σε πολλά παιδιά, το φύλο εξακολουθεί να τους αποδίδεται («διορθωμένο») μετά τη γέννηση, βάσει μελετών και παραδειγμάτων

69. G.E. Haggerty & M. McGarry, ό.π., σ. 263. 70. Ό.π., σ. 264. 71. J. Drescher, ό.π., σ. 5. 72. J. Butler, ό.π., σ. 63. 73. G.E. Haggerty & M. McGarry, ό.π., σ. 272. 74. J. Drescher, ό.π., σ. 4. 75. G.E. Haggerty & M. McGarry, ό.π., σ. 273.

που δεν έχουν ανανεωθεί από τη δεκαετία του 1960.⁷⁵ Πολύ συχνά, τα αποτελέσματα είναι τραγικά (βλ. περίπτωση John/Joan⁷⁶) και τραυματίζουν τα άτομα αυτά σωματικά και ψυχικά, σηματοδοτώντάς τα με τη βίαια επέμβαση και παράβαση της αυτονομίας τους,⁷⁷ και τα ίδια τα άτομα επαναστατούν στην παιδική τους ηλικία ή στην εφηβεία τους κατά του φύλου που τους έχει αποδοθεί.

Ο σύγχρονος LGBTQIA+ ακτιβισμός καταβάλλει σημαντική προσπάθεια να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει σχετικά με τον ερμαφροδιτισμό. Η Intersex Κοινότητα της Βόρειας Αμερικής (Intersex Society of North America – ISNA) στοχεύει στην αποτροπή του κοινού από άχρηστες παιδικές επεμβάσεις με σκοπό την κανονικοποίηση του σώματος και της σεξουαλικής ταυτότητας και στη μείωση του στίγματος που τα intersex άτομα αντιμετωπίζουν.⁷⁸

76. Ό.π., σ. 262-275. **77.** J. Butler, ό.π., σ. 53. **78.** G.E. Haggerty & M. McGarry, ό.π., σ. 262.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ |

Η Judith Butler πηγαίνει ένα βήμα πιο πέρα από τη φρίκη της αντιμετώπισης των διαφυλικών ατόμων και εντοπίζει το παράδοξο στο γεγονός ότι η κοινωνία (ακόμα και τα ίδια τα διεμφυλικά άτομα) επιμένει στο ιδεώδες ενός αυστηρού έμφυλου διμορφισμού, όταν ένα σημαντικό ποσοστό παιδιών γεννιούνται με χρωμοσωμική ποικιλία.⁷⁹

Αναμφισβήτητα, έχει να γίνει ακόμα πολύς δρόμος μέχρι την αποδοχή της διαφορετικότητας σε κάθε επίπεδο και διάσταση της ανθρωπίνης συμπεριφοράς, σχετιζόμενης με τη σεξουαλικότητα και το φύλο, και την αποβολή των κοινωνικών παρωπίδων, που περιορίζουν τα άτομα σε ποικίλες εκφάνσεις δυϊσμού και απόρριψης ενός ευρύτερου φάσματος. Η προτελευταία λέξη ανήκει και πάλι στην Butler, που υποστηρίζει ότι μπορούμε να αναδιαρθρώσουμε και να ανανοηματοδοτήσουμε βασικές κατηγορίες της οντολογίας μας και της

ανθρώπινής μας υπόστασης, του φύλου και της σεξουαλικότητάς μας στο βαθμό που υποβάλλουμε τον εαυτό μας σε μια διαδικασία πολιτισμικής μετάφρασης, η οποία θα ωθήσει κάθε γλώσσα να αλλιάξει με σκοπό να καταλαβαίνει τις υπόλοιπες.⁸⁰

Η τελευταία λέξη, όμως, ανήκει στην ποίηση, και στα προφητικά λόγια του ομοφυλόφιλου Richard Siken στο ποίημά του Little Beast:[...] 3

*«Η ιστορία επαναλαμβάνεται. Κάποιος το λέει αυτό. Η ιστορία πετά τη σκιά της πάνω απ' την αρχή, πάνω απ' το γραφείο, πάνω απ' το συρτάρι των καλτσών μαζί με τις κάλτσες, τα χαμένα του γράμματα. Η ιστορία είναι ένας μικρός ανθρωπάκος σε ένα καφέ κοστούμι που προσπαθεί να ορίσει ένα δωμάτιο απ' το οποίο βρίσκεται έξω. Ξέρω την ιστορία. Υπάρχουν πολλά ονόματα στην ιστορία αλλιά κανένα από αυτά δεν είναι το δικό μας[...]».*⁸¹

79. J. Butler, ό.π., σ. 65.

80. Ό.π., σ. 38.

81. Crush, Richard Siken, Yale Series of Young Poets, "History repeats itself. Somebody says this. History throws its shadow over the beginning, over the desktop, over the sock drawer with its socks, its hidden letters.

Βιβλιογραφία

Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. London; New York: Routledge.

Cerankowski, K.J. & Milks, M. (επιμ.) (2014). *Asexualities: Feminist and Queer Perspectives*. London; New York: Routledge.

Drescher, J. (2010). «Queer Diagnoses: Parallels and Contrasts in the History of Homosexuality, Gender Variance, and the *Diagnostic and Statistical Manual*», *Archives of Sexual Behavior*, 39.

Foucault, M. (1976). *History of Sexuality*, μτφρ.: R. Hurley. New York: Pantheon Books.

Haggerty, G.E. & McGarry M. (επιμ.) (2007). *A Companion to Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Studies*. Oxford: Blackwell.

Hoffman, A. (2013). «Recovering GLBT History», *The Gay & Lesbian Review*, January-February 2013.

Prause, N. & Graham, C.A. (2007). «Asexuality: Classification and Characterization», *Archives of Sexual Behaviour* 36.

Rosario, V. (2012). «Rise and Fall of the Medical Model», *The Gay & Lesbian Review*, November-December 2012.

Spargo, T. (1999). *Foucault and Queer Theory*. Cambridge: Icon Books; New York: Totem Books.

Λέκκα, Β. (2014). «Μορφές κανονικοποίησης της σεξουαλικότητας στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες: Μια κριτική ανάγνωση του “Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders”». Στο *Κριτική στην Επιστήμη (επιμ.), Επιστήμες, Τεχνολογία, Ιδεολογία: Κριτικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

Ιστοσελίδες

Asexualexplorations.net (2009)

Moniz, E. (1949). Banquet Speech, Nobel Prize in Physiology and Medicine 1949, Source: nobelprize.org

Scot, J. (2013) *Shock the Gay Away*. Huffington Post